

רורן אביבה

ספרה החדש של אביבה רורן הוא יצירה הכובשת את תשומת-הלב, שניכרת בה האהבה והטרחה הקפדנית המושקעת בכל פרט. הספר פורש לפני הקורא את פרשת חייו ויצירתו של טרדרס בן יהודה הלוי אבולעפיה, משורר עברי, איש טולדו שבספרד, במחוז קאסטיליה, בן המאה ה-13, שנולד כ-1247 למשפחה יהודית מיוחסת.

טרדרס אבולעפיה נאלץ להסתופף בצל קורתם של שועים ומלכים. תחילה התקרב לארמונות שועים מבני עמא ואחר - אל חצר המלך הנוצרי, אלפונסו העשירי החכם (1252-1284), שדיוקנו הידוע רעיתו מקשטים את שערי הספר. מלך זה היה משכיל ביותר, ידען מובהק באסטרונומיה, בהיסטוריה ובמשפטים, ולא פחות מכן היה משורר, אהוב שירה. לאחר מותו היה טרדרס, המשורר העברי, יוצא ובא גם בחצר יורשו, סאנצ'ו הרביעי (1284-1296). מכאן טעמה של כותרת הספר: טרדרס הלוי אבולעפיה היה טרובדור בחצר המלך הנוצרי, ואף נחשב כאחד המעולים בין משוררי המלך.

העדות העיקרית על חייו הסוערים של המשורר העברי במחוזות חייו הסגנוניים, על אהבת התענוגות, על התאוה לנשים, על נפילתו מאיגרא רמא לכיבא עמיקתא, לבית-הכלא, - כלולה בשיריו. על שיריו המלהטטים מושעת חיבורה של המשוררת והחוקרת, אביבה רורן, המלמדת את השירה העברית כימרי הנתינים מאוניברסיטת ת"א ומתמחה בשירת ספרד העברית ומסורתה: הספרותיות.

שירי טרדרס בן יהודה הלוי אבולעפיה כוננו בידי המשורר עצמו, בקובץ בשם "גן המשלים והחידות". לרברי אביבה רורן, למרות הוצאתה לאור של מודעות מצדית בידי החוקר רוד לילך בשנות השלושים, העיזו ההיסטוריו של יצחק בער, שראה אור בכתביהעת "ציון" (1937), - נתבאה שירתו של טרדרס הלוי אל כליה. ייתכן שהאפילו עליו משוררי אנגלוסיה: איצ'ריהשירה ועתידיהמבע (כשמאל הנגיד, שלמה אבדנביוויל, משה אבדעורא ויהודה הלוי), וייתכן שחוקרי השירה נגענו בלגעת בחומר ספרותי והיסטורי, שטופל בידי מלומדים דוגלים במשה נאסטר, כרוד לילך וכיצחק בער.

המטורגפיה מעלה לריון מחדש את דמותו רבת

שער אל גן השירים

ההתחדשות של הלשון העברית במאה השנים האחרונות.

הספר משתרע על פני שמונה פרקים. הוא פותח בפרשת הרקע ההיסטורי והספרותי של המשורר, מעמיד את ייחודו של טרדרס הלוי בנגעו עם מוטיבים קונבנציונליים בשירה העברית כספרד כימיהיבניינים (כפרק השלישי הרביעי), מעלה את יחסו של המשורר לשירו ולשירתו (כפרק החמישי), מייחד עיון בשירי האהבה, שמהם השתרג מפעלו השירי (כפרק השישי), ויחד לרזן ברכי העיצוב המבני הדיסטרי האופייניות למשורר הזה (כפרק השביעי). כפרק השמיני מביאה אביבה רורן חמישים ושניים משירי המשורר, בצירוף הארות והערות, כמדרג לריון המשורר שקדים להם.

פרק השירים חושף לפני הקורא משורר רזון ואגונצטרי, על עולמו הפנימי. זהו משורר, השולט שליטה נמורה במרום הלשוני ומשתעשע בו כחידוסיסאז ומאנייריסט. השירים בפרק זה מוליכים את הקורא חזרה אל הריון המונוגרפי ואל קובץ השירים המלא, "גן המשלים והחידות". חטיבת שיריו המרכזית של טרדרס הלוי אבולעפיה היא של שירי אהבה, ולכן מכיא פרק זה מדרגם של המישהעשר שירי אהבה, הפותח במילים:

תמיד רצוני להשרף נאש אהבה ומסיים במילים:

לחשקה אעבד לבי לעולם.

נצח האהבה ונצחונה שזור כחוט השני בכל שירי האהבה כספר זה.

שירת-האהבה היא שירה לירית מעיקרה, ומהווה מעין אריאציה על נושא. לעתים הופך שיר האהבה לשיר בעל אופי רליגיוזי, או לאומי-פוליטי, ולעתים הוא מתעמק במצוקותיה ומבטוחותיה של חוויית האהבה עצמה. לכן מתייחסת אביבה רורן לשירי האהבה כעין מפתח להבנת חווינות כללית-רבותיים, כגון: התפתחותה של לשון, רברי הגות, אמונות ורעות, מערכת יחסים שונם בין בני-אדם, ארוחות-חיים, ביטויים ומינהגים וכדומה.

שירי האהבה של טרדרס אבולעפיה מאשרים את ההנחה, ששירת האהבה עולה במפגש בין העונג והייסורים. שיר האהבה נולד בצומת, בו עולים בקנה אחד הגשר והמחיצה, האחרות והניגוד.

שיר האהבה בשירה העברית כספרד שזור הן בשירת-החול והן בשירת-הקודש. האחיזה בשיר-השירים קובעת ויקה אל שירת-הקודש, ואילו ההשפעה של שירי-האהבה הערביים שומרת על ויקה לשירת-החול. שירתו של טרדרס הלוי אבולעפיה נעה כמסלול הגותי-איש. שירו נא לתת ביטוי למיחד ולחופש-עמי, אך מהדהדת בו גם את החווייה הכללית של כל אדם, של כל יצור אנושי אהוב. כבואו להגביל את כל בעניו לעצמרכובשו, טרדרס אבולעפיה מתנתק מן המשורות, שום כמעיינות מתגברים מלאי אופטימיות, חושף את הפסימיות הקיומית שלו. די אם נרגים ואת כשורות אחרות, מתוך השיר "כעודי מבלי שכל חכמה":

הלא כאשך תמלא תאותי / תמלא תאות כל-בא במרמה
ואתגנם בהפיק מאווי / ויקני כמקרה הבהמה
ועד אהבה לא תעמר, רק / אשר תהיה תלויה על בלימה

(בתים 34-36, עמ 206)
אביבה רורן מציגה שיר זה כמאפיין מיווג של מוטיבים מסורתיים, השאובים משירת-האהבה העברית באנגלוסיה, עם מוטיבים טרובדוריים. היא מצביעה על ייחודו של השיר, המביע את ייחודו הרותני-אמנותי של המשורר. בעקבות ניתוחה אפשר לטעון, כי כשלוש השורות שלעיל, למרות המסעה הרעיונית הפסימית, ניתן להיאחז בססק, העשוי להיות סמון בכיסי "ללימה" וכאפשרויות הסעונות בו. אך זה כבר נושא לריון מפורט יותר.

גשה של אביבה רורן מתגלה כאתגר לקוראיו. אהבי השירה העברית חייבים תודה למחברת על הספר הנאה והמעניין שהגישה להם.